

Sociální učení proroka Ámose - Am 3,9-4,5

Východiska politické situace a politická situace doby Ámosovy

- Prorok Ámos je pokládán za prvního z písíciích proroků – je to nejstarší ucelené dílo prorocké literatury.
- Je polemikou proti kultu „královské svatyně“ v Bét-elu. Je zde patrný protest proroka v Hospodinově jménu proti zbožšťování krále – kultu krále.¹
 - Král ve starověku byl vždy považován za prodloužení majestátu božstev. Byl tedy často pokládán za posvátného, spadajícího do božské sféry. Např. Egyptský faraón je pokládán za vtělení boha Hóra a jedná tedy s jeho autoritou; bohoslužebné úkony jsou jeho nezadatelným právem.
 - Král Starého Orientu je tedy prostředníkem mezi bohy a lidmi – posláním bylo: zajistit lidu spravedlnost, vítězství, pokoj, ale také zprostředkovat mu Boží požehnání, včetně úrodnosti země a plodnosti lidské i zvířecí.
 - Naproti tomu ve SZ král není včleněn do božských sfér. Zůstává podřízen smlouvě i Zákonu jako ostatní lidé. Pomazáním se sice stává posvátnou osobou (1Sam 24,11), která se stává jakoby adoptivním synem Hospodina, (viz. David a jeho synovství vzhledem k Bohu – srov. 2Sam 7,14; Ž 2,7;89,27n), nositelem jeho důstojnosti na zemi. Věrností vůči Bohu si zajišťuje ochranu a vítězství na vnějším nepříteli i blahobyt celého lidu. Jeho úkolem však zůstává: zachování spravedlnosti, uskutečňování cílů a závazků smlouvy a Zákona, bere na sebe při určitých příležitostech některé liturgické úkony jakožto vůdce národa = kněžský úřad.²
 - Jeho kněžský úřad, který před lidem zastával jej tak mohl často svádět k zabsolutizování své moci a ustavení svého kultu. - souvisí s: Izrael nemohl existovat zcela bez politické struktury. Pozemské království Izraele má být sice podřízené Bohu, ale vždy se zde projevuje prvek určitých ambicí jeho králů, které

¹ Srov. HOCHMANN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci*. s. 144.

² Srov. GRELOT, PIERRE. *Král*. In LÉON-DUFOUR, XAVIER. *Slovník biblické teologie*. s. 179-180.

jsou někdy v rozporu se Zákonem.³

- Po rozdělení Izraelského království, které nastalo za Rechabeáma – izraelský „vzdorokrál“ Jorobeám odtrhl severní část Izraele od Judei – toto odtržení však velmi oslabilo vojenskou sílu celého Izraele. Z počátku Severní Izrael bohatl – z důvodu většího počtu lidí, úrodnější půdy a blízkosti obchodních center. Tato skutečnost vedla k potřebě osamostatnění – trvalého odtržení od Judei.⁴ Již král Jorobeám k udržení své politické moci, se snažil lidem své země nabídnout jinou náboženskou alternativu, která by udržela jeho lid v poslušnosti. Náboženství pomáhalo účinněji udržet moc a později i kult krále, který Jorobeám potřeboval vytvořit. (Srov. 1Kr 12,26-33 - v tomto případě udělal lidem zlaté býčky, kterým se lid klaněl. - toto je však pohledem deuteronomistů, tedy pohled jihu, který pokládal sever za odpadlíky, protože si vytvořili svůj chrám. Tím se z hlediska jihu přijali jiný kult, který nebyl Jeruzalémský.)⁵
- Nástupem krále Omrího byla královská moc upevněna centralisticky. Napodoboval politické i kultovní praktiky úspěšných sousedních států. Též naháněl hrůzu ostatním územím – to dosvědčuje nápis na moábském kamenu: „*Omrí, král Izraele,... utlačoval Moába mnoho dní, protože Kémoš se rozhněval na svoji zemi. A jeho syn se stal jeho nástupcem a také řekl, že bude utiskovat Moába.*“ Podobně jako Šalomoun i on upevnil svoji moc skrze své svazky s cizinci okolních národů.⁶
- Monarchická vláda Omríova rodu však vedla k hromadění obrovských majetků a nemovitostí králem ustanovenými kněžími, samotným králem apod. Rozdíly mezi bohatými a chudými se zvyšovaly. Rolníci se zadlužovali, a když nemohli zaplatit byli vyvlastňováni. To bylo proti duchu mojžíšského zákoníku, i když přísně vzato ne proti její literě, která vyžadovala, že nesmíš

³ Srov. GRELOT, PIERRE a DEVILLE, RAYMOND. *Království*. In *Tamtéž*. s. 183.

⁴ Srov. JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. s. 70n.

⁵ Pak si Jarobeám v srdci řekl: "Nyní by se mohlo království navrátit k Davidovu domu. Kdyby tento lid chodil slavit obětní hody do Hospodinova domu v Jeruzalémě, obrátilo by se srdce tohoto lidu k jejich pánu, judskému králi Rechabeámovi. Mne by zabili a vrátili by se k judskému králi Rechabeámovi". Král se poradil a dal udělat dva zlaté býčky a řekl lidu: "Už jste se dost nachodili do Jeruzaléma. Zde jsou tvoji bohové, Izraeli, kteří tě vyvedli z egyptské země!" Jednoho býčka postavil v Bét-elu a druhého dal do Danu. To svádělo lid k hříchu. Lid chodil za jedním z nich až do Danu. Jarobeám udělal též domy na posvátných návrších a nadělal ze spodiny lidu kněze, kteří nepocházeli z Lévioců. V osmém měsíci, patnáctého dne toho měsíce, zavedl Jarobeám svátek, podobný svátku v Judsku, a vystoupil k oltáři. Tak si počínal v Bét-elu: obětoval býčkům, které dal udělat, a ustanovil v Bét-elu kněze posvátných návrší, která nadělal. Vystoupil k oltáři, který dal udělat v Bét-elu, patnáctý den osmého měsíce, toho měsíce, v kterém si usmyslel zavést svátek pro Izraelce; vystoupil k oltáři pálit kadidlo.

⁶ Srov. i cit. JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. s. 71.

posunout mezní kámen svého bližního.⁷ - Proto vystoupilo mnoho proroků, kteří nejenže kritizovali tyto kroky monarchie, které byly neslučitelné s demokratickou teokracií, ale též kritizovali vybudovaný kult krále, který měl takovéto důsledky.

- Na scénu přichází prorok Eliša,⁸ který zorganizoval své stoupence do jakési proročké koleje a tak vyvíjel tlak na složky světské vlády, aby dosáhl náboženských reforem, které požadoval Eliáš. Achab, Omriův syn, měl velikou profesionální armádu, kterou samozřejmě dědili i jeho synové. Mezi úspěšné generály patřil Jehú, syn Nimšího, kterému se podařilo udělat převrat, který vedl k velké náboženské čistce (Vyvraždění královského rodu a představitelů baálovského kultu.) a znovunastolení náboženství Jahweho. Ovšem tato čistka nevyřešila trvalý konflikt mezi potřebou zachovat náboženskou ortodoxnost – udržet lidi po hromadě – a mezi potřebou přizpůsobit se světu – udržet stát při existenci. Proto Jehú i jeho následovníci královského trůnu brzy následovali příkladu Omriho, Achaba apod. - svévolné chování, kult krále, který pomáhal upevňovat moc, i když to bylo vždy v rozporu s mojžíšským zákonem a způsobovalo to v Izraeli nemalé sociální nespravedlnosti. - opět pohled jihu s Jeruzalémským kultem. Toto pojetí bylo následkem exilu, kde autoři jednotlivých knih tímto způsobem interpretovali důvod exilu. Přestoupení zákona.⁹
- Stejně král Jorobeám II., jeden z potomků Jehúova rodu a současník proroka Ámose, se zřejmě nevyhnul nastavené linii svých předků ve zdůrazňování královského kultu. Jorobeámovo panování bylo obdobím relativního klidu. Proto se zdá, že právě tento klid vedl k upevňování královské moci, kultu, ale hlavně sociálního napětí, které vznikalo vykořisťováním lidí pomocí daní, chrámových poplatků apod.¹⁰

Život proroka Ámosa vzhledem k Am 3,9-4,5

- Jeho jméno znamená „*On (JHVH) nesl*“ (též: „*zatížený [břemenem]*“, pozn. překl.) Nadpis, který v této formě není Ámosův, podává zprávu o osobě a době proroka:
- „*Slova Ámose, který byl z tekójských droboopravců. Měl vidění o Izraeli za dnů 'judského krále*

⁷ Srov. *Taméž*

⁸ Pozn. autor: *Elijášův život i jeho skutky jsou neméně významné, ale v tomto kontextu plně nazapadají do vývojového scénáře.*

⁹ Srov. JOHNSON, P. *Dějiny židovského národa*. s. 71-73 a RENDTORFF, ROLF. *Hebrejská bible a dějiny*. s. 68-76.

¹⁰ Srov. RENDTORFF, ROLF. *Hebrejská bible a dějiny*. s. 73.

Uziáše a za dnů izraelského krále Jarobeáma, syna Jóašova, dva roky před zemětřesením." (1,1).

Kdo mu zakazuje mluvit, ten by mohl zakázat, aby mluvil JHVH.

- Ámos je rolník z Tekóy, majitel stáda a morušových sadů, tedy z místa v Judei asi 17 km od Jeruzaléma a 8 km jihovýchodně od Betléma. Svůj úkol být prorokem si však sám nevybral. JHVH ho zdolal a poslal do Severní říše, do Izraele (srov. Jr 20,7) – to je jeho jedinou autoritou a legitimací pro kázání, kárání a upomínání lidu. Poněvadž si Ámos nemusí vydělávat na živobytí proročnou činností, před králem, Chrámem, kněžími a jinými, kteří žijí z politiky a náboženství, je svobodný = byl poměrně zámožný a na svou dobu dostatečně vzdělaný.¹¹
- Byl též věštcem v tékojské svatyni.¹²
- Doba jeho působení je dána dobou vlády krále „*dvěma roky před zemětřesením*“ (1,1). Jako dobu jeho působení tedy můžeme předpokládat několik měsíců nebo týdnů v roce 760 př. Kr. Archeologické vykopávky potvrdily, že v Galilei krátce po r. 760 př. Kr. zemětřesení bylo.
- Ámos navštívil hlavní město království Samaří, Gilgál, svatyně v Bét-elu a Danu. Seznamoval se s poměry a přitom poznával různé kazy společnosti. - Lid spoléhá v pochybné sebedůvěře na zvrácený kult býčků; věří, že vnější zbožnost a schopnosti mu zajistí existenční základnu. - *Je také jasné, že podobně jako v Judei byli lidé v Izraeli ovlivněni kulty jednotlivých náboženství pohanů. Veškerá symbolika, kult i jednotlivé náboženské projevy Jahwistického kultu byly přejaty nebo ovlivněny kulty jiných náboženství. (pozn. Autora)*¹³
- ***Během vlády Jarobeáma II (782-747 př. Kr.) Severní říše požívala hospodářského rozkvětu a politické síly. Izrael ovládal důležité obchodní cesty ze severovýchodu (Mezopotámie) na jihozápad (Egypt). Vykopávky ve starém Samaří ukazují, jak nádherný palác zde byl vystavěn, resp. jak nákladné stavby mohla horní společenská vrstva stavět. Mohlo se to dít pouze na náklady chudých: bohatí stále více bohatli, chudí chudli. Ámos pranýřuje tento hospodářský systém, který vykořisťuje a diskriminuje chudé, a to jak jednoznačnými slovy, tak náboženskou praxí. Víra v mocného Boha Izraele je zneužívána k ospravedlnění (a)sociálního pořádku a -***

¹¹ Srov. HOCHMANN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci*. s. 144. a UNFRIED, ROSWITHA. *První zákon II-3. Proroci: Ti kteří volají, upomínají a těší*. Edice Linzer Fernkurse. s. 2.

¹² Srov. HOCHMANN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci*. s. 144.

¹³ Srov. *Tamtéž*.

prostřednictvím kultické bohoslužby - k uchláhlení svědomí.¹⁴

- Proto Ámos spojuje kritiku kultu s kritikou společenských nešvarů. Bohatí žijí v nadbytku dober, která berou chudým, která jsou pro ně existenčním minimem. Tak se lidé ve stále větším měřítku stávají díky zadlužení otroky bohatých (2,6.7a; 4,1; 5,7;8,4.6). Poklady, nahromaděné v Samaří, pocházejí z útlatku, násilností a loupeží (3,9-11). Paláce a zděné domy se vyznačují nevyhovitelnou nádherou (5,11n). Luxusní život těch, kteří udávají tón, je ukolébán jistotou. Užívají si, aniž by se báli Božího soudu. To nejlepší z nejlepšího je jim tak akorát (srov. 6,4-6). Tato arogantní sebejistota je varováním: „*Proto nyní budou přestěhováni v čele přesídlenců, ustane hodokvas povalečů*“ (6,7).
- Popsané nešvary nejsou pouze přečinem proti bližnímu; odrážejí rovněž špatně pochopenou jistotu spásy. Je pohrdáno JHVH právem. Izraelité jsou svobodni díky tomu, že je osvobodil sám JHVH (2,10); přitom několik málo z nich žije v nespravedlivě získaném nadbytku, zatímco většina izraelských bratří upadla díky dluhům do závislosti a otroctví (2,6-8.10). Ámos ve jménu JHVH vyvolává do povědomí základní požadavky bliženecké lásky.
- Tímto způsobem se sociální kritika stává kritikou kultu (= kritikou náboženskou). Kdo takto zachází s příslušníky JHVH lidu, ten pohrdá příkazy Boha Zachránce. Stále větší počet obětí či oběti stále větší nemohou nahradit právo a spravedlnost. Kultická bohoslužba se může stát sebeklamem. Požadavek kněží k poutím do státní svatyně (4,4n) se stává pokřivením bohoslužby; Izrael takto slouží nikoliv JHVH, nýbrž sebelásce a touze po slávě. Ámosovi nejde o zrušení bohoslužeb, ale o spojení služby Bohu se službou k bližnímu.
- K tomu náleží další hledisko: Izrael nežije v předem dané situaci, jakoby již byl spasen a tedy se mohl chovat jak by chtěl. Nemůže se odvolávat ani na vyvolení ze strany JHVH (3,2), ani si nemůže nárokovat přednostní postavení díky záchraně z Egypta; také jiné národy zakusily JHVH vedení (9,7).
- Ámosovi žáci jeho hlásání předávali dále a nakonec i sepsali. Přitom byla zachycena jak přesná prorokova slova, tak byl jejich obsah aktualizován na novou situaci nových posluchačů. Deuteronomistické přepracování chtělo bezprostředně po r. 587 (zánik Jižní říše) ukázat, že i

¹⁴ UNFRIED, ROSWITHA. *První zákon II-3. Proroci: Ti kteří volají, upomínají a těší*. Edice Linzer Fernkurse. s. 2.

Judea a Jeruzalém právě tak stojí pod Božím soudem (srov. 2,4n; 6,1). Tomuto účelu slouží rozpoznávání dějin spásy (2,10-12; 3,1b; 5,25). Napomínající styl (srov. 4,6-12) a popis úlohy proroka (srov. 2,11n; 3,7; 7,16) pochází z deuteronomistické redakce.

Dnešní formu kniha dostala teprve po babylónském exilu. Vypovídá o naději, že soud není posledním JHVH slovem. Konec babylónského zajetí ukázal: JHVH může skrze soud a po něm skutečně přinést spásu (srov. 5,8; 9,6). Závěr (9,11-15) tedy mluví o konečné (=eschatologické) spáse, která je ve SZ myšlena téměř výhradně na tomto světě.¹⁵

Čtyři přestoupení Izraelem

- **První přestoupení:** „prodávají spravedlivého za peníze, nuzného za pár opánků.“ - Prodaní člověka je podle Božího zákona trestáno smrtí stejně jako krádež. Na zločinném zacházení s člověkem a bratrem ukazuje prorok trestuhodnou zvrhlost Izraele. Zbavovali se člověka spravedlivého, to je takového, který se věrně držel Hospodinova zákona; i nuzného, potřebného, který byl odkázán na bratrskou pomoc druhých. Tímto porušovali Hospodinovu smlouvu a zpuštěně se dotýkali Božích práv, jež chrání lidi ponížené a chudé. Jednali tedy stejně jako okolní pohanské národy obchodující s otroky.
- **Druhé přestoupení:** Šlapou do prachu země na hlavách ubožáků, na scestí zavádějí pokorné.“ - Šlo zřejmě o nevybíravé až nelidské metody bohatých a mocných Izraelců vůči chudým a bezmocným. Byli hluší k jejich úpění a bídě. Prorok chce říci, že mnozí jdou za svými cíli přes mrtvoly druhých, které zašlapali do prachu a zničili. Nebo šlapou po prachu, který si oni sypou na hlavu jako kající, tedy znevažovali pokání.
- **Třetí přestoupení:** „syn i otec chodí k nevěstce, a tak znesvěcují Hospodinovo svaté jméno.“ - Nejde pouze o problém mravní, ale náboženský. Izrael propadl kultu plodnosti i v tom, že podle jeho vzoru pěstuje ve svých svatyních, označených Hospodinovým jménem, sakrální prostituci, proti níž Ámos vystupoval. Napodobením plodivé funkce božstva, totiž stykem především s chrámovou kněžkou (nevěstkou), lidé se snažili vynutit si na božstvu větší plodnost půdy, stád a rodiny. - existenciální zajištění v plodnosti.

¹⁵ UNFRIED, ROSWITHA. *První zákon II-3. Proroci: Ti kteří volají, upomínají a těší*. Edice Linzer Fernkurse. s. 2.

- **Čtvrté přestoupení:** „rozvalují se na zabavených oděvech při každém oltáři. Vydřené pokuty propíjejí ve víně v domě svého boha. „ - podle zákona směl být svrchní oděv, byl-li vzat do zástavy vrácen večer dlužníkovi, aby se měl v noci čím přikrýt. Zde zřejmě ztratili cit vůči těm, kteří byli zadluženi a nemohli nijak splatit svůj dluh. Vzali jim vše i plášť, i když jej nepotřebovali, neboť měli dostatek z poplatků a pokut, které byly chrámu odváděny, někdy možná i násilně. - Bič mluví o kultu Baala, který takové předpisy neznal a lid si ochotně upravoval Boží příkazy. Aby měli dobré svědomí, použili zastaveného roucha k nějakému bohoslužebnému úkonu. Dokonce pořádali obětní hostiny a víno si opatřovali z různých pokut, často vynucených neprávem.

Výchozí text Am 3,9-15; 4,1-5

9 - Slyšte v palácích v Ašdódu a v palácích v egyptské zemi řekněte: Shromážděte se na Samařské hory! Pohleďte mnoho nepořádku, kolik útisku!

10 – Nevědí *jak* správně jednat, je výrok Hospodinův. Uskladňují ve svých palácích násilí a útisk jako poklady.

11 - Proto praví Panovník Hospodin toto: Tuto zemi obklíčí protivník, tvé opevnění strhne, tvoje paláce budou vyloupeny.

12 - Toto praví Hospodin: Jako pastýř vyrve lvu z tlamy dva hnáty či boltec, tak budou vyrváni izraelští synové, kteří si hoví v Samaři v pohodlí lehátka, na damaškové pohovce.

13 - Slyšte to a vydejte svědectví v Jákobově domě, je výrok Panovníka Hospodina, Boha zástupů:

14 - V den, kdy budu trestat Izraele za jeho nevěru, ztrestám i oltáře bételské; rohy oltáře budou odseknuty, padnou k zemi.

15 - Domem zimním udeřím o dům letní, zaniknou domy ze slonoviny, smeteno bude mnoho domů, je výrok Hospodinův.

4

1 - Slyšte toto slovo, bášanské krávy, které jste na Samařské hoře, které utiskujete ubožáky a křivdíte nuzným. Říkáte jejich Panovníkovi: "Dávej, ať hodujeme!"

2 - Panovník Hospodin se zapřísáhl při své svatosti: Hle, přijdou na vás dny, kdy vás vytáhnou na hácích a vaše potomky na rybářských udicích.

3 - Vyjdete trhlinami, každá tou, před níž právě bude *stát*, a budete vrženy až k Harmónu, je výrok Hospodinův.

4 - Chodte do Bét-elu oddávat se nevěrnosti, jen se dopouštějte ještě více nevěrnosti v Gilgálu, přinášejte své oběti z jitra, své desátky třetího dne .

5 - Spalujte v děkovnou oběť kvašené chleby, hlučně ohlašujte oběti dobrovolné, vždyť to tak máte rádi, synové izraelští, je výrok Panovníka Hospodina.

Exegeze Am 3,9-15;4,1-5

- 3,9
- Prorok Ámos si všiml na Samařských posvátných návrších zbudovaných králem mnoho útisku a sociálního nepořádku, vykořisťování, které kult krále sebou přinesl. Izrael by měl být svědkem Hospodinova zákona a místo toho se uchyluje k pohanským praktikám okolních národů. Nezbývá než zvolat – hanba. Proto ono „*Slyšte v palácích v Ašdódu a v palácích v egyptské zemi.*“ Neboť ti nejenže se mají podívat nad zvrhlými praktikami Hospodinova lidu, který pošlapal svoji identitu, ale též se mají stát diváky Božího soudu.
- 3,10
- „*Nevědí jak správně jednat*“ - V paralele s tímto se dá říci – jsou již tak zaslepeni svoji touhou po majetku a rozkoši, že již nevědí, co je dobré a co je zlé. V pohledu celého kontextu knihy, jakoby byly vyřčeny ony 4 nevěrnosti – vykořisťování chudých, jejich prodávání do otroctví, chrámová prostituce baalovského kultu plodnosti, kterou ožebračovali lid a v poslední řadě obrání dlužníka i o jeho šat. Tyto přestupky volají k Hospodinu, který nemůže neslyšet nářek vykořisťovaného člověka.¹⁶
- 3,11
- Tento přístup k chudým si zasluhuje trest. Trest však zde je třeba chápat ve smyslu následků

¹⁶ Srov. BÍČ, MILOŠ A KOL. *Dvanáct proroků.. Starý zákon – překlad s výkladem.* s. 104.

hříchu, tedy následků odloučení od Boha. Bůh netrestá člověka aktivně, ale dopouští to, aby se na člověku podepsali následky jeho zlého jednání. Tyto následky jej mají přivést zpět do náručí milosrdného Boha.¹⁷ Je zde třeba také vzít v úvahu to, že „*Izraelci byli přesvědčeni, že jsou vyvoleným národem, a proto se jim musí dobře dařit. I kdyby přišlo něco zlého, Hospodin je zachrání.*“¹⁸ Ovšem vůbec si neuvědomují, že jejich zvrhlé chování oslabuje též jejich stabilitu jako státu, která nemůže jinak než podlehnout okolním vyspělým a ne ještě tak mravně zvrhlým národům.

- 3,12
- Myšlenka záchrany Hospodinem je však silná, proto Ámos ironicky prohlašuje: „*Ano, zachrání vás, ale tak jako zachraňuje pastýř ze lví tlamy pár hnátů nebo boltec zvířete. Bylo totiž zvyklostí, že pastýř byl zproštěn povinnosti hradit majiteli ztracené zvíře, přinesl-li část dobytčete jako doklad, že zvíře udávila šelma. Taková bude záchrana, na kterou Izrael spoléhá. Nechce-li svědčit národům životem podle Boží vůle, bude svědčit záhubou. Co je platné, že dosud vypadá všechno pěkně, když uvnitř tohoto rušného a bohatého života je přespříliš křivd, násilí a zvěle. Toto je odhalení, jak bezvýchodná je cesta lidí, kteří postavili oltář svému Já a tomuto náboženství se cele oddávají. Vše, co chce být něčím bez Boha, propadá zániku. Lehátka sloužila k hodování, jež tvořilo součást bohoslužeb. Boháči, kteří jich užívali, oddávali se lživé naději, že plní povinnosti vůči Bohu¹⁹ a proto nemusí brát ohled na chudé, které díky smírným obětem, mohou dále utiskovat a Boží soud tedy jako takový se jich plně netýká.*
- 3,14
- Izrael se tedy stane tím, na kterého dopadnou tresty spáchaných hříchů. „*Jejich záštita, svatyně v Bét-elu, bude se svými oltáři zničena – díky nastolení kultu nového krále, tedy výměna svobody za nesvobodu. Falešná zbožnost před Hospodinem nic neplatí. Rohy oltáře byly azylem; kdo se jich chopil, byl pod ochranou božstva. Uražení rohů oltáře ve státní svatyni znamená tedy konec božské ochrany pro lid, konec kultu i státu.*“²⁰

¹⁷ Srov. CORBON, JEAN. *Trest.* in LÉON-DUFOUR, XAVIER. *Slovník biblické teologie.* s. 522 – 523.

¹⁸ BIČ, MILOŠ A KOL. *Dvanáct proroků.. Starý zákon – překlad s výkladem.* s. 104.

¹⁹ Srov. *Tamtéž.* s. 104-105.

²⁰ BIČ, MILOŠ A KOL. *Dvanáct proroků.. Starý zákon – překlad s výkladem.* s. 105.

- 3,15
- *„Dům zimní a letní nemusíme chápat jako dva samostatné domy, ačkoli bohaté vrstvy izraelské zřejmě v takovém přepychu žily. Jindy se tak označovaly dvě součásti jednoho domu, v němž spodní část sloužila k obývání v období zimním a vrchní v období letním. Rozbití letního domu zimním znamená úplné zničení obou a tím i jejich obyvatel. V kenaanském prostředí uctívali zvláštní božstva letní a zimní. Také domy stály pod jejich ochranou. Zničením domů bude prokázána nemohoucnost božstev. Domy ze slonoviny jsou paláce, zdobené slonovinou. Takové stavěl už král Achab. Slonovinové řezby z nich se zachovaly.“²¹*
- 4,1
- Ámosova slova směřují znovu k Samařským horám, k bášánským kravám. Je to nový útok proti zvrácenému kultu Baalových ctitelek. Baal byl představován jako býk a jeho sesterská manželka Anat jalovicí. Byčci, které král dal zhotovit pro posvátná návrší v Bét-elu a Danu, měli zprvu tvořit viditelný podstavec pro neviditelného Boha, avšak tyto podstavce sváděli ke kenaánskému uctívání Hospodina jako Baala, zobrazovaného v podobě býka. Baalismus oplýval sexuálními origiemi a nezřízenými pitkami. K těmto sexuálním origiím byly pro chrám vyčleněny kněžky (chrámové prostitutky), které napodobením plodivé funkce božstva, totiž sexuálním stykem se snažili vynutit si na božstvu větší plodnost půdy, stád a rodiny. - existenciální zajištěnost skrze plodnost. (= existenciální nutnost). A toto bylo též jedním ze 4 přestoupení Izraele, které Ámos kritizoval. Tímto kultovním oklamáváním lidí, za což brali nemalé poplatky, si takto mnoho z nich zajistilo bohatou budoucnost, která šla na úkor chudých a nuzných, které se takto stávali závislými. (závislost na výnosech úrody, hojnosti dobytka a početnost potomků nemohla nést k nepraktikování takového kultu.) - skrze toto se náboženská zvrácenost projevovala i rozvráceným vztahem k bližnímu. Vedla k nesprávnému postoji vůči trpícím a potřebným, jejichž ochráncem je Hospodin.
- 4,2
- Hospodin je na straně chudých a nuzných, jejichž hlas jakoby „volá do nebe“. Tato zvrhlost nemůže jít do nekonečna. Společnost tak upadne, že jiný národ přijde a odvede nevěrný lid.

²¹ Tamtéž. s. 105.

Autor zde používá obrazu háku a rybářské udice. Těmito nástroji, provlečenými spodním rtem, vodili např. Asyřané své zajatce. Též rybářské náčiní patřilo k pohanským náboženským obřadům. (Abk 1,16; Jr 16,16).

- 4,3
- Pod výrazem Harmón, rozumějí někteří vykladači Hermón nebo neznámou horu Remón. Jde-li o horu, pak jde i o svatyni, kde se přinášely krvavé oběti a kam měly být Izraelci přivedeni jako krávy – obětní zvířata.²²
- 4,4
- *„Další výrok Ámosův dobře zapadá do rámce slavnosti v Bét-elu, kam přicházely zástupy poutníků. Prorok se staví svými slovy proti náboženským představám svých posluchačů. Jak by mohl být – tázali se asi oni – kult v Bét-elu, ústřední severoizraelské svatyni hříšný a zvrženíhodný, když na něm, na hojnosti obětí a bohoslužebných úkonů, závisí blaho celého království? Jitřní oběti bývaly patrně spojeny s ranní věštbou, která měla zjistit příznivou chvíli pro důležitá státní rozhodování i soukromá jednání. Tyto oběti se přinášely hned ráno po příchodu do svatyně a utužovaly obecnství mezi Bohem a lidem následujícími hody. Nazítří pak, třetí den po příchodu, se odváděly desátky. Podle některých vykladačů se obětní hody pořádaly každého jitra a desátky se přinášely jednou za tři roky (srov. Dt 14,28;26,12)²³*
- 4,5
- *„Ale i kdyby byly oběti sebečastější, nic se tím nemění na skutečnosti, že je celý kult přestupkem, odpadnutím od Hospodina. Ámos zde neútočí proti vyslovené modloslužbě, nýbrž proti kultu, který byl pokládán za zcela nezávadný, ne-li vzorný. Oběti a desátky patřily k bohoslužebnému řádu a ke zbožnému životu. Lid byl pevně přesvědčen, že se tímto jediným a jedinečným způsobem přibližuje Bohu a získává pro sebe jeho požehnání. Proto se na tyto chvíle těšil a radoval se z nich. Prorok však v bételském kultu vidí pravý opak. Není mu dokladem věrnosti, nýbrž důkazem zpronevěry. Právě důraz na zájmenech „vaše oběti“, „vaše desátky“, „tak vy to máte rádi“, ukazuje, že tu jde o lidskou snahu získat Boha pro sebe nikoli o touhu Bohu se oddat*

²² Srov. BÍČ, MILOŠ A KOL. *Dvanáct proroků.. Starý zákon – překlad s výkladem.* s. 106-107.

²³ *Tamtéž.* s. 107.

se vším všudy. Bohosluby a náboženská horlivost nebývají vždycky důkazem věrnosti a lásky k Bohu. Často se stávají maskou sobectví (viz.: obohacování se na úkor druhých) a výrazem lidské touhy po sebeprosazení před Bohem i před lidmi.²⁴

Literatura

- Bible. *Ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5
- BIČ, MILOŠ A KOL. *Dvanáct proroků. Starý zákon – překlad s výkladem*. Praha: Kalich, 1968.
- HOCHMANN, FRANTIŠEK. *Když mluvili proroci - Rozdělený Davidův dům na království judské a izraelské. Část 5*. Praha: České katolické nakladatelství, 1991. ISBN – 80-7113-027
- JOHNSON, PAUL. *Dějiny židovského národa*. Řevnice: Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6
- LÉON-DUFOUR, XAVIER. *Slovník biblické teologie*. Řím: Velehrad-Křesťanská akademie, 1991.
- RENDTORFF, ROLF. *Hebrejská bible a dějiny*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-634-4
- UNFRIED, ROSWITHA. *První zákon II-3. Proroci: Ti kteří volají, upomínají a těší*. Edice *Linzer Fernkurse*. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2001.

Obsah

Sociální učení proroka Ámose - Am 3,9-4,5.....	1
Východiska politické situace a politická situace doby Ámosovy.....	1
Život proroka Ámosa vzhledem k Am 3,9-4,5.....	3
Čtyři přestoupení Izraelem.....	6
Výchozí text Am 3,9-15; 4,1-5.....	7
Exegeze Am 3,9-15;4,1-5.....	8
Literatura.....	12

²⁴ BIČ, MILOŠ A KOL. *Dvanáct proroků.. Starý zákon – překlad s výkladem*. s. 107.

